

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Сөвединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 237 (10222)

1976 чылдың октябрь 8, пятница

1925 чылда
үндүрүлгөсү

Өрттө
2 көп.

НЕГЕДЕЛИГ, ПРИНЦИПАЛДЫГ ЁЗУБИЛЕ

Чурттуң өскө бүгү черлеринде ышкыш, амгы үедө бистиң республиканың партия эге организацияларының амдыралына чугула болушунун—отчёттар болгаш сөңгүлдүлөр чоруп турар. Аңаа коммунистер СЭКП-ниң XXV съездининиң шийтирилери боттандырар талазы-биле кылдырган ажилдың баштайгы түңнелдерин үндүрүп, чедип алдырган дуржулганын нийтиштирип байдар болгаш четпестерин шүгүмчүлөкчү ёзу-биле анализдеп, моон соңгаары сорулгалары нөллективитиң байдал-биле тодарып турар.

Амгы отчёттар болгаш сөңгүлдүлөр партияның XXV съездининиң соңунда бир-ле дугайында эртип турары-биле онзагай бооп турар. Бо хуралдар болза партия организацияларының организациы болгаш идея-политиктиң ажилының дугайын база ажил-агый, культура тургузушунунун аңы-бүрү айтырылганын чугаалап, сайгарып көөрүңгө эң калбак иштер болур. Оң-биле нады онгу беш чылдың кол айтырылганы: ажилдың ажилыгы болгаш шынары, күш-ажылчы коллективтерниң планнары болгаш хуузалгелерин кууседип турары, социалисттик чарышты организациялап турарының дугайын үлөтүрүдө, туудуга, транспортта болгаш амдырал хандарында, колхозтарда болгаш совхозтарда парторганизация бүрүзүнүн кичээлдеринин төвүгө тургустунар.

Партия организацияларының район болгаш дайынчы аргашын ээсин күштелдирер ажилдың стили болгаш аргашын сайыраңгайдырары-биле тууш холбоолу. СЭКП-ниң XXV съездинин партия Төп Комитетинин Отчёт илетилгени СЭКП ТК-ның Чыгыне секретары эш Л. И. Брежнев лекцияны стил дээрге субъективтиң чорукка уду, бүгү-ле нийтиел сорулгаларын эртем ёзуу-биле көөр чөгөдүлгени стил-дир. Ол болза бодунга болгаш өскөөгө бек негеделиг болур, бодун тогдунар, оюмугар чорукту болдурбас, улуурган чоруктарын кыдыр-даа илерээшкенин эртем чок болур умурул дээрзин айткан. Бо айтырылганы болгаш организациы ажилдың чугула неэз—шиитилер кууселдизинин хыналды болгаш идея-политиктиң ажилдың дугайы отчёт-сөңгүлдүлүг хуралдарга улуг черин ээлээр чугааган.

Баштай болганын отчёт-сөңгүлдүлүг хуралдар СЭКП Кызыл хооромунун болгаш районнарының тургузулган графикин ёзуугар, бедик организациыг бейдалга, партияны принципалдыг ёзу-биле, коммунистерниң бедик идея-биле эртип турар. Партбүлүктөргө болгаш чамдык чектерге, бригадаларга эрткилзэн отчёттар болгаш сөңгүлдүлөр партия районнарының, парткомнарының талазындан оларны организациыг, үрө-түңнелдиг эртирер дугайында улуг кичээлгеин салганының дугайын чугаалап турар. Ылаңгыя Хаа-Хем районун парткомнарында партбүлүктөргө отчёт-сөңгүлдүлүг хуралдар бедик деңгелге эрткилзэн.

Чижээ, бо районун «Тилелге» колхозунун Петропавловск сүт-баран фермасында партбүлүктүн ыдыг хуралында ында бүгү коммунистер киришкен. Бо ферманың ажил-ишчилери коммунистерниң удуртулгасы-биле улуг чедикшиинерин чедип алганын хуралга демдеглезин. Малдың бөдүүн болгаш чулуктуг черинерин мында четчи санныг кылдыр белеткээр, аңаа бүгү коммунистер идея-биле киришкен. Чылда сүт сээр планы 670 тонна турда, ферма 9 айларда 674 тонна чедирген. Эртен чылдың бо үези-биле деңгээрге, бир ишекке онааштыр суган сүт 395 кг хой болган. Коммунистер үш чыл улаштыр эң дээр сазычы Анна Васильевна Давыдова партия бөлүүнүн организациына сөңгүл турар.

«Тыва кобальт» комбинатта партия организацияларының отчёт-сөңгүлдүлүг хуралдары организациыг, принципалдыг бейдалга эрткилзэн. Мында туудуг-септелге, септелге-механиктиң чектерде, ортумак школада, суурунун эмнелгелеринде болгаш өскө-даа чамдык коллективтерде партия организацияларының эрткилзэн ыдыг хуралдарга коммунистер чүс хуу кээр, бедик идея-биле көргүскен. Оларның 50 амыг хуузу отчёт илетилгелди талазы-биле санал-аналын бергенер. Коммунистер партияны организациыг, иштики база идея-политиктиң ажилдарының дугайын, ажил-агыйны айтырылганын шийтирлеп турарында четпестерин бедик негеделиг, принципалдыг ёзу-биле сайгарып бергенер.

Ылчазажон чамдык партия эге организацияларының эрткилзэн отчёт-сөңгүлдүлүг хуралдарга коммунистер четче эвес олуршуп, партияны организациыг, иштики ажилдарга, шийтирилер болгаш партияны даалгаларының кууселдизинге кош-кап кичээлгеин салып турар. «Кызыл туудуг» эргеленинде парт-организацияга отчёт-сөңгүлдүлүг хурал чөгүм-на ыдыг болган. Шөлүзлөң болгаш коммандировкалар жуурулган, аңаа он хире коммунистер олуршупкан. Уй ышаш «Дөң-Терезин» совхозтун төвүнде, «Барлык» совхозтун Аксы-Барлык салбырында партия эге организацияларының отчёт-сөңгүлдүлүг хуралдарга база-ла коммунистер четче негбээр.

«Тыва» совхозта, «Күш-ажылдың хостуу» совхозтун Зилиг-Хем салбырында парторганизацияларга эрткилзэн ыдыг хуралдарга коммунистерниң авангарды ролунун, СЭКП кеңигүннеринин тус-тузу-биле ажилдың, хой-ниити организацияларының удуртулганын, кандидаттар-биле ажилдың дугайында чугаалар көнчүг эвээр болган. Чижээ, «Тыва» совхозта отчёттуг үениң дургузунда ВЛКСМ комитетинин секретары-лэн 3, ажилчы комитетинин даргазындан 2 киши солушкан, бо организацияларның ажилының деңгели дыка чавыс. Ылчазажон ол бүгүнүн дугайын отчёт илетилге-даа, саналдарга-даа тодаргай анализ бердинээр.

Отчёт-сөңгүлдүлүг хуралдары эрткилзенин деңгели оларга бүгү талазыг белеткелди баш удур чоруктанындан, партия комитеттеринин боттуг дуадындан улуу-биле хамаарып апар. Ылчазажон маңаа ёзу барымдаалар болгаш далажы чорукту болдурбас черек. Хамаатың мурунда отчёт илетилгелди партия организациының, коллективниң амдыралының бүгү талаарын хаара туткан, аңаа айтырылганы шүгүмчүлөкчү, принципалдыг ёзу-биле кинирген турары эргемок чугула.

Партия организацияларында амгы отчёттар болгаш сөңгүлдүлөр коммунистерниң идея-биле организациыг бедик деңгелге эртер, СЭКП-ниң XXV съездинин шийтирилери боттандырары дээр партия эге организацияларының ролон болгаш харыскалганын улам бедиктеринге, онгу беш чылдың бирги чылының планнары социалисттик хуузалгелерин кууседиргенин ажилчы чоннарың кужун мобилизастаарыңа улуг илгени бээр дээринге чигинип турбас.

СЭКП-ниң Каа-Хем райкомунун бирги секретары эш Н. П. ФЕДОРОВКА Райкүүском даргазы эш К. С. ОЧУР-ОЛГА

Эртим иштер!

Улуг күш-ажылчы тилелге-биле—хуруңе тараа садарының планын 110,6 хуу кылдыр чедипкиниң куусеткени-биле холбоштур, районун ажилчы чоннары СЭКП-ниң область комитети, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели ишг байыры чедип тур. Бо чылдың октябрьның 7-ге чедир районун тараажылар Төрөн чурттуң ышкыжылары 12715 тонна тараажы чүдүрүп чоруткан, херегааттың салын үрешини уруп алган болгаш күсүк дүжүт ажаап алышканын доозар четкен. Каа-Хемниң көдө ажил-агыйның ажил-ишчилери тос айларын планындан ажыр 252 тонна сүтүг болган 78 тонна этти саткан, дүк садарының чыл планын олар 120,5 хуу куусеткен.

Чедип алдыган чедипкинер бола механизаторларын, бүгү колхозчуларын болгаш ажилчыларын, колхозтарын база совхозтарын удуртулгаларын болгаш специализацияларын эреш-шудургу күш-ажылчы, партия, совет, профсоюз болгаш комсомол организацияларының

мергежидик организациы болгаш политиктиң ажилының түңнелдир.

Казахстаның партия-ажыл-агый активинин чөвүлел хуралы СЭКП ТК-ның Чыгыне секретары эш Л. И. Брежнев чугаалап сүмдериң ажил-херектиң ёзу-биле хуузу албышкан, каа-хемчилер онгу беш чылдың баштайгы чылының оонаалдарып дыка ажыр кууседирин, күрүңе 2200 тонна тараажы, 400 тонна сүтүг немей садарын, а ол мынкан алыс аңдарыла-зын, бүгү саванын болерин эң кыска хуу-саада доозарын база пинтинин мал ажилыга херегалар бөдүүн чөмөр белеткээринин планын кууседирин хуузогон.

Районун көдө ажил-агыйның ажил-ишчилери алган немедө хуузалгелерин чедипкиниң боттандырар, хову ажилдарының бүгү комплексын чөгүрү үезинде доозар, мал кыштагалашканынга үзгелер белеткери болган СЭКП-ниң XXV съездинин шийтирилери боттандырарына оң-биле боттарын салымчыларын кирир дээринге СЭКП обкому, республиканың Министрлер Чөвүлели бүгү-ле тур.

СЭП ТЫВА ОБКОМУ

ТЫВА АССР-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ

Тиелелгежилернин рапорту

Каа-Хем районда «Тилелге» колхозун ажил-ишчилер күрүңе тараа болган көдө ажил-агыйның өскө-даа продуктуларын садар талазы-биле боттарыга ишг бейдалга белеткери хуузалгелерин кууседирин дугайын СЭКП обкомунга болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелине рапорттаан.

Уй ажил-агый колхозта төөгүзүдө бир-ле дугайында 5167 тонна амыг тараажы күрүңе саткан болган үрешини бүрүң-биле уруп алган.

Каа-Хем районда «Тилелге» колхозун ажил-ишчилер күрүңе тараа болган көдө ажил-агыйның өскө-даа продуктуларын садар талазы-биле боттарыга ишг бейдалга белеткери хуузалгелерин кууседирин дугайын СЭКП обкомунга болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелине рапорттаан.

Уй ажил-агый колхозта төөгүзүдө бир-ле дугайында 5167 тонна амыг тараажы күрүңе саткан болган үрешини бүрүң-биле уруп алган.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде болгаш обкомунда

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели болгаш обкомунда парторганизацияларга эрткилзэн ыдыг хуралдарга коммунистерниң авангарды ролунун, СЭКП кеңигүннеринин тус-тузу-биле ажилдың, хой-ниити организацияларының удуртулганын, кандидаттар-биле ажилдың дугайында чугаалар көнчүг эвээр болган. Чижээ, «Тыва» совхозта отчёттуг үениң дургузунда ВЛКСМ комитетинин секретары-лэн 3, ажилчы комитетинин даргазындан 2 киши солушкан, бо организацияларның ажилының деңгели дыка чавыс. Ылчазажон ол бүгүнүн дугайын отчёт илетилге-даа, саналдарга-даа тодаргай анализ бердинээр.

Отчёт-сөңгүлдүлүг хуралдары эрткилзенин деңгели оларга бүгү талазыг белеткелди баш удур чоруктанындан, партия комитеттеринин боттуг дуадындан улуу-биле хамаарып апар. Ылчазажон маңаа ёзу барымдаалар болгаш далажы чорукту болдурбас черек. Хамаатың мурунда отчёт илетилгелди партия организациының, коллективниң амдыралының бүгү талаарын хаара туткан, аңаа айтырылганы шүгүмчүлөкчү, принципалдыг ёзу-биле кинирген турары эргемок чугула.

Партия организацияларында амгы отчёттар болгаш сөңгүлдүлөр коммунистерниң идея-биле организациыг бедик деңгелге эртер, СЭКП-ниң XXV съездинин шийтирилери боттандырары дээр партия эге организацияларының ролон болгаш харыскалганын улам бедиктеринге, онгу беш чылдың бирги чылының планнары социалисттик хуузалгелерин кууседиргенин ажилчы чоннарың кужун мобилизастаарыңа улуг илгени бээр дээринге чигинип турбас.

ТАЙБЫҢНЫ КҮШ-АЖЫЛ-БИЛЕ БЫЖЫГЛААР

СЭКП ТК-ның Чыгыне секретары эш Л. И. Брежнев 1976 чылдың октябрь 5-те Француз телевидениеге интервью берген бүгү ажилчы чоннар мынкан, бистиң совхозтун ажил-ишчилери телевидение дамчыштыр аажок улуг кичээлгеин бейдалга белеткери, дыңдаан. Эш Л. И. Брежнев ол интервьюго делег бейдалың болгаш чурттар аразының харызааларының дугайында хандыр аналганын, бистиң туртувун иштики бейдалың дугайын тодаргай чугаалаан.

Оң-биле нады француз телевидениеге интервьюго эш Л. И. Брежнев тайбын быжыгалашканы болган кыштагаларың эргемок чугула-даа оңа кичээлгеин улаңдырган. Ол мынча дээр:

СЕТКИЛИВИС ХАНДЫ

Л. И. Брежнев Француз телевидениеге берген интервьюго бо үениң делег амыралыңа каячар-даа аажок улуг болушун болган. Чыгыне секретарь ол интервьюго бистиң туртувун ажил-ишчилери, ажил-агый, совет удустун сетка-салыкын болгаш бундунга чейли ажил-херектерин делегге ая-кара чонка ажилы берген. Телевизорга көрүп олурарыңа Леонид Ильич бодун ажил-ишчилеринин Француз журналисттер саткан айтырылганы бейдалганы-биле, көдө хуруңе 688 тонна сүтүг саткан. Чылдың тоңузуңе чедир пландан ажыр 150 тонна сүтүг садарын хуузогон. Күрүңе эт садарының тонна айлар планын 104,5 хуу куусеткен, а чыл планын декабрь 15-не чедир кууседир деп шийтирилген. Дүк садарының чыл планын 105 хуу боттандырған.

Ам «Тилелге» колхозтун ажил-ишчилери күсүк хову ажилдарың бүрүң-биле доозар, мал кыштагалашканынга үзгелер белеткери болган СЭКП-ниң XXV съездинин шийтирилери боттандырарына оң-биле боттарын салымчыларын кирир дээринге СЭКП обкому, республиканың Министрлер Чөвүлели бүгү-ле тур.

Казахстаның компартиязының Төп Комитетин эш Д. А. КУНАЕВКЕ
Казах ССР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумун эш С. Б. НИЯЗБЕКОВКА
Казах ССР-ниң Министрлер Чөвүлели эш Б. А. АШИМОВКА

Казахстаның совхозтарының ажилчылары, колхозчулары, механизаторлары, ажил-агыйларының удуртулгалары болган эртемдерге көдө ажил-агый база белеткери организациының ажилдарының, үлөтүр бөдүрүг черлеринге, транспорт организацияларына, өөрелге черлеринге, партия, совет, профсоюз болгаш комсомол ажилдарының, тарга дээр немедө ишгелерге киришкен бүгү кичилерге дүжүт ажаалдамын дооскан-биле база күрүңе тараа садар талазы-биле социалисттик бейдал хуузалгелерин чедипкиниң куусеткени-биле ишг байыр чедирим.

Республиканың чер ажилдары онгу беш чылдың баштайгы чылында эң дүжүтүгүстүр, ону чөгүрү ойунде, кыска хууза иштинде ажаап ап, Төрөн чурттуң ышкыжылары 18,35 млн.

тонна, азы 1 миллион 120 миллион луд тараажы урган. Ол болза садар ажилының пинтин тургускан хемчээлдер азын узат. Ылча хой савыгы тарааы Казахстанга ишг баштай белеткери. Республиканың тараажылар чуртга 14,5 млн. тонна бедик үлөтүг кызыл-тасты, оон үштүн ийи хире кезээ күштүг база кадыг ерттар болганын демдегээр өөрүңүг.

Чедип алган чедипкинер бола бистиң партиянының аграр политикамын чыгышын чонка боттандырарының, республиканың көдө ажил-агыйның комплекстиң хөгжүткенин, көдө ажил-агыйның ажилдарының, Казахстаның бүгү ажилчы чоннарының кызыл-агыйның, партия, профсоюз, комсомол организацияларының, совет, көдө ажил-агый болган белеткери организациы болган политиктиң улуг ажилының түңнел болган.

Л. БРЕЖНЕВ.
1976 чылдың октябрь 6.

Социалисттик Күш-ажылдың Маадыры, Казахстаның компартиязының ТК-ның бирги секретары эш Д. А. КУНАЕВТИ Ленин орден-биле болгаш «Кадыр болгаш маска» ийги алдын медаль-биле шаңнаар дугайында

ССРЭ-НИҢ ДЭДИ СӨВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУН ЧАРЛЫ

Көдө ажил-агый хөгжүдөр талазы-биле партияның XXV съездинин шийтирилери чедипкиниң кууседирин кууседире республиканың коммунистерниң база бүгү ажилчы чоннары мобилизастаарына улуг ач-хавылаз база 1976 чылда күрүңе тараа болган көдө ажил-агыйның өскө-даа продуктуларын садар талазы-биле социалисттик

бедик хуузалгелерин чедипкиниң куусеткени дээр СЭКП ТК-ның Политбюро кезгитүгү, Казахстаның компартиязының ТК-ның бирги секретары эш Динмухамед Ахмедович Кунаетов Ленин орден-биле болгаш «Кадыр болгаш маска» ийги алдын медаль-биле шаңнаар.

ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун Даргазы Н. ПОДГОРНЫЙ.
ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.
Москва, Кремль.
1976 чылдың октябрь 6.

Шалыпчы он хонукта: 5167 тонна

Каа-Хем районун «Тилелге» колхозун ажил-ишчилер күрүңе тараа болган көдө ажил-агыйның өскө-даа продуктуларын садар талазы-биле боттарыга ишг бейдалга белеткери хуузалгелерин кууседирин дугайын СЭКП обкомунга болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелине рапорттаан.

Уй ажил-агый колхозта төөгүзүдө бир-ле дугайында 5167 тонна амыг тараажы күрүңе саткан болган үрешини бүрүң-биле уруп алган.

Каа-Хем районун «Тилелге» колхозун ажил-ишчилер күрүңе тараа болган көдө ажил-агыйның өскө-даа продуктуларын садар талазы-биле боттарыга ишг бейдалга белеткери хуузалгелерин кууседирин дугайын СЭКП обкомунга болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелине рапорттаан.

Кызыл районда «Тилелге» колхозун ажил-ишчилер күрүңе тараа болган көдө ажил-агыйның өскө-даа продуктуларын садар талазы-биле боттарыга ишг бейдалга белеткери хуузалгелерин кууседирин дугайын СЭКП обкомунга болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелине рапорттаан.

Уй ажил-агый колхозта төөгүзүдө бир-ле дугайында 5167 тонна амыг тараажы күрүңе саткан болган үрешини бүрүң-биле уруп алган.

ЧУРУКТА: комбайнер Бачалай ОНДАР.
А. КОЙГУН-ОЛДУҢ ФОТОУ.

Бай-Тайгадан медээлер ПРОДУКТУЛАРНЫ ХӨЙНУ САТКАН

Онгу беш чылдың бирги чылының эртен тос айларында Бай-Тайга районун колхозтарының болгаш совхозтарының малчылары планын оонаалдары болган социалисттик хуузалгелерин кууседир дээр кызыл ажилдарлар, оң түңнелде күрүңе көдө ажил-агый продуктуларын садарың оонаалдын ажыр куусеткен.

Районун ажил-агыйлары тос айларда күрүңе 12100 центнер эт садар турган, 12577 центнер чедирин, планын 109 хуу куусеткен. Күрүңе 2500 центнер сүт садар даалганын ажыр 129 центнери дужаган, 100 тонна дүк садар турган, 103 тонна чедирген.

«Бай-Тала» совхоза күрүңе эт садарының даалганын 122 хуу, дүктү—102 хуу куусеткен. Ажил-агый ортен чылдың өү үезинден 58 центнер хой дүктү күрүңе берген. «Муракаш» колхозтун ажил-ишчилери көдө ажил-агый продуктуларын күрүңе садарың даалганын ажыр боттандырар.

Районун малчылары амгы үедө кыштагалашканынга белеткери ажилдарын ханчачаа чорудуп турарлар.

Х. ХОВАЛЫГ.

«Тилелге» совхозта партком секретары.

...

ОН МУҢ РУБЛЬ АШКАН

Төөнниң тууду-септелге уластурун ажил-ишчилери бо чылдың агазындан бээр бердинген планын оонаалдары кууседир дээр эң ажаалдан негелерин. Олар чуга даалганы кууседир эвес, харын ажилдары иштарыг боозуруңе кичээлгеин улаңдырганнар.

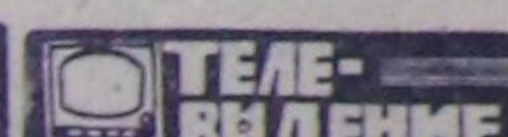
Туудузуар болган септелгелер бо чылдың тос айларында 272 муң рубльдиң ажилын кылдыр турган, 10 муң рубльге ажыр куусеткен. Олар ийи аал ишти чурттар беш бажыны, 20 орунугу гостиницаның ханчачаа дооскан болган өскө-даа ажилдарын кылган.

Участокта Александра Седип-оолга удурткан шеверлектер бригадалы эң ажилды, хуи нормалын доктаал ажыр кууседир турар.

Районун малчылары амгы үедө кыштагалашканынга белеткери ажилдарын ханчачаа чорудуп турарлар.

И. СЕДИП.

БОТ-ТЫВЫНГЫР ХООЧУН КОМПОЗИТОР

Уран мергежиди хамыла-дырында ийди, дегимче херек болбойн аян. Анда чыккындыр республиканын Улусту чогаалдык бажымын мууна талам-биле методу, хоочун бот-тывынгыр композитор Донтак Бадмыр Шактарын амыралын көрүп болур. Кайла ол мырмалы бажыр-баскын оозук турар лагала-ла адым, акылары угундан тындыр хожукте мык улус чораш чүе-дир, а Шактар эер дегиндеп туттуну кел-де ол уран мырмалар сатып салып, оң кайгамчык аялгалары кычкып, сонугурамы угландыра берген.

«Калбак-дегем бадмыр келген Эри-Барыштык дагыларын, шыналарын, суузуу чычта дег, хой сүрүп кадарын чораш, агазын уран талам-тымын өтүтүп, баштай оң болуун ишт, бажынычын өтүп эдери мырла чораш. Кара-Барыш хая-дамын Казырадыр челек кууш. Каратып ийер арында Каттырмал кепир эжик. Шыраа-Булак сынын дамын

Шыраадыр челек кууш. Чырык ийер арында «Шырым о!» деп кепир эжик.

Бадмыр ашак алымадан-ла мырла сундулук, кыскач эер дегин башка салым-чалып, хожук-омак кыч турган. Уругтарына, өгө жолон улуска-да мырла боор, кайгамчыктын хойну билди, аш-орек чораш джир. Оң сандар өндөн үгөн-кырген чопу үзүктөп чок: «Чо, Бадмыр, бир бажырамын, чалгаарай-чыг-дыр, азы ийнээ мырла-кыптаалы, азы сен итгил ойтат, хил дон кыстар хомус дег үнү чонга бараалгатын, аян тутуш» дээрлер. Оң-ла дун ортузунга чедир тогап ош-сиген шымын алаакка каткы-хот, кайгамчык мырлар кутулду эгетер.

Адамын дыка хой мырмалык сөстөр Шактар шуут лажылап алган, улустун эри аялгаларына бо-ла бадмыр берилер.

Шаг-че, акман хем дег, шуужу эртин-ле турган. Суму арава үрүн даргалан, оң соода клуб өргөкчелен,

Донтак үр-ле аякылаан. «Бадмын огул чонунга аякыткы калды-ла бир чүвени челек кылып, бараан боор-дур» дегин хем чутаалакы-даа турар ашаран.

1941 чыл. Ала-чуртче араатан немец-фашистер оор бзу-

апарган. «Аман-тыргал бүргөн шынык» деп тыва улустун салым-чалыныг шунузуу Сергей Шорбонун сөзүгө бажыткан кутулду шарттуу мырмачы Эри-Барыш кутулга достумес чалымын нежээ-

зы Саал кел дон болган. Дар-жазын хеминг сөнгө кере болго, ол хулуу-сөзү: «Сен-да эр-хей-дир сен, хамик амыктар чүгө сөз айылдан эрпес чүе-дир, бастык суму дайым араатанарын чылча шаварыпта

базы Тывага муунык култу-разыны сайырагына хойну кылган, чаларын келген бажылар: Миронювич, Аксенов, Шорбонун сөзүгө бажыткан амык мууныктың кепир удеген ошолонго улуг салдарын чедирген.

Донтак Бадмыр чээрби акым чылар дургузунда иян-бүрү солун аялгаларын чогаалды, чонунга бараалгатып, Ростислав Кендешев, Алексей Чырпал-оол болган өскөкөр-биле «Идым аякылап, бодуну биги-мергежиян хун бүр бедиди чорур.

1958 чылда бот-тывынгыр композиторун чогаалды аялгаларын чылдык тускай дентер кылдыр үгөн. Ында шугауто Юрий Коле-гештин сөзүгө «Коммунист партияга адыр, фортепиано удеген-биле сөзүгө тазырыштырган «Кадарчынын мыр» деп мырлар чонда не-терзон.

Оң сөзүдүгө чылдарда ол А. Донтакын сөзүгө «Ак-Довурак», В. Серев-оол-дун сөзүгө «Чиргачын», Ч. Кара-Кусеяны сөзүгө уругларга «Чыгыраган чал-

гайын», М. Олей-оолдун сөзүгө «Омалс чөчөм», Ю. Колегеештин сөзүгө «Хуну ут-куй», Д. Дарыткымын «Че-кесте-ле, байла Тыва» болган өскө-да аялгаларын чогаалган. Донтак Бадмыр аялгаларына 100 аякы мырлар сөзүгө тускай аялга тогаат-кан. Бодуну байла арга-дуржузун аням-өскөкө, аяк-тогуе бидилин-биле дамчыды берип турар. Оңу чалылар «башкымы» джир чоп-да.

Бот-тывынгыр хоочун композиторун уругтары база-ла мууныка сонугаалды алаан дөзөктер. Республиканын уран чүзү учуна-сөзүгө не-лешиниң өөренин турар уруг Светлана алаанга оо-рун четтергени мырлар эер-ейлен турар:

«Ачымы бисти хензисив-тен-не мууныка мык болу-рунга чадкычтырын келген чүе. Мууныка кайгамчык-ла ийи! Көксөлдө мууныка каталашкынын бо-ла эг-дээр бис.

С. САНДО.

Чогаадкчы иштиң кижилери

беле халдаан, топнуа киле-кымын депдөө. Ычан чүгө 18 харды арвачы Шактар эш-өрүн өнзөдөн алган, өтөр-аалдар кезип, улуг Кы-зыл Шеринге утундурбас белек-селектер кыгып, уран мырларын улус чонунга бараалгатып, оларын өрөк-кезээ куш-ажыкче хей-агт кырип турган.

Узак черге чорук кылар Ушта челек атырарымы. Удурдугун азын сугар Улуг Кызыл Шеринге— дон чергези дайынчы мырлар, уениң тынысын тууду, чыг-гээр-ла төрттүнүн кээп турар

керде бо-ла чыгылаандыр ба-дыра берген турар. Оң үе-чер-гези кыстар, оолдары бидир-бир-бидирбас хулуу-сөзүгө кал, а чадкыта караан ужурут бажы, аш бажыт итгил маажым мырларын оолдурдулар.

Через адыр уран мырлар мырлар бени төрттүнүн кээп турдулар:

Харгааның Эри-Барыш Каравайын чылды-ла каар.

Калчаа дайым бастыр дөзөтүн

Хая көрбейн, атылар мен... Бир-ле нам үрүнүн дарга-

дотум болур белек-селек чылдымын хууса бетиде куестен-дир, оол!— дээп. Шактарын өөрүшү хөмө анал. Оң болза 1943 чылда чүе-дир. Арбан, сумуну тер-генин активизи Донтак Шак-тарын Тыва Арат Республи-канын наймысала—Кызыл хоорайда театр салбырында өө-редип чоруткан. Оң чылдан эг-дээп Шактарын күзэл бүт-кел.

Оң уде театрын сурагыт артистер Максим биле Кара-кыс Мунзуктар, Максим Дак-пай, Александр Лаптан, Хур-гүлек Конгар, Виктор Көк-оол

СИМФОНΙΑ ОРКЕСТРИ ОН ХАРЛААН

Республиканын култура амыралында бо хунерде база бир өөрүшүлүг болуш-кункарың бирээзи тыва теле-видениниң болгаш радио-сүм-сүм симфония оркестринин оң чык болгон болбойн. Хей-хей чы-дар дургузунда чүгө демир-хонус, иш, бажымын үнү динчал кораш тыялар ал симфония оркестринин күр-селдери-биле азы-бүрү муунык

чогаалдарын дыкнап турар бо-лу берген.

Симфония оркестринин тып-тыл келешиниң амында бис тыва профессионал композиторлар А. Чырпал-оолдун, Р. Кендешевдин, Д. Хурин-оол-дун, А. Чырпал-оолдун, А. Тонатов, В. Токаным чогаал-дары-биле тонжар арганы болган бис. Оң-биле кай-Барыш Европаның болган

орус классиктерин чогаалдары биске база дыкнап турар апарган.

Симфония оркестри чүгө радиога, телевидениниң ойна-ры-биле кыскааралык, рес-публиканын райондарына үнүшкүндери ойнаштар болза, көңүз эки болур иш.

С. БАЗЫР-ООЛ, Тыва АССР-ин култура-зынын адырды аякыла-кчымы.

КАИ-НИН ДЫННАДЫ ХАЙГААРАЛ ЧОРУП ТУР

Кызыл хоорайнын кол кудумчуларында шадга хентиг хероонен улус орук нимчээшкенин хайгаарал турарын кык бо-ла экерер. Бо чуртка оларын бирөөн—биче серкант Надежда Михайловна Наумова. Оң хоорайнын автоинспекциянын аш уш чыл улаштыр аякыдан турар.

Надежда Михайловна чүгө кудумчу нимчээшкенин чуртун хайгаараары-биле кызылааралыктай, хоорайнын ишкелеринге чед берген, өөрениктер-

пн ортузунга баш удур сагындырылган суртал аякыдарын чоруп турар. Чандык чадга кылаанткан уде кудумчу-ла чорутурун дурдунерин сагылап бар-гал, оал-ондаска таварышкылар бо-лушкуннар база бар дээрин Н. Наумова чутаалап, инды кижилер-биле хуула бөөдөлөрүн чоруп турарын демдегелээ.

ЧУРУКТА: кудумчу хайгаараал аб-батын аякылаачы Н. М. Наумова. А. МОНГУШУН фотоу.

Оң ортузунга баш удур сагындырылган суртал аякыдарын чоруп турар. Чандык чадга кылаанткан уде кудумчу-ла чорутурун дурдунерин сагылап бар-гал, оал-ондаска таварышкылар бо-лушкуннар база бар дээрин Н. Наумова чутаалап, инды кижилер-биле хуула бөөдөлөрүн чоруп турарын демдегелээ.

ЧУРУКТА: кудумчу хайгаараал аб-батын аякылаачы Н. М. Наумова. А. МОНГУШУН фотоу.

Оң ортузунга баш удур сагындырылган суртал аякыдарын чоруп турар. Чандык чадга кылаанткан уде кудумчу-ла чорутурун дурдунерин сагылап бар-гал, оал-ондаска таварышкылар бо-лушкуннар база бар дээрин Н. Наумова чутаалап, инды кижилер-биле хуула бөөдөлөрүн чоруп турарын демдегелээ.

Оң ортузунга баш удур сагындырылган суртал аякыдарын чоруп турар. Чандык чадга кылаанткан уде кудумчу-ла чорутурун дурдунерин сагылап бар-гал, оал-ондаска таварышкылар бо-лушкуннар база бар дээрин Н. Наумова чутаалап, инды кижилер-биле хуула бөөдөлөрүн чоруп турарын демдегелээ.

Оң ортузунга баш удур сагындырылган суртал аякыдарын чоруп турар. Чандык чадга кылаанткан уде кудумчу-ла чорутурун дурдунерин сагылап бар-гал, оал-ондаска таварышкылар бо-лушкуннар база бар дээрин Н. Наумова чутаалап, инды кижилер-биле хуула бөөдөлөрүн чоруп турарын демдегелээ.

Оң ортузунга баш удур сагындырылган суртал аякыдарын чоруп турар. Чандык чадга кылаанткан уде кудумчу-ла чорутурун дурдунерин сагылап бар-гал, оал-ондаска таварышкылар бо-лушкуннар база бар дээрин Н. Наумова чутаалап, инды кижилер-биле хуула бөөдөлөрүн чоруп турарын демдегелээ.

Оң ортузунга баш удур сагындырылган суртал аякыдарын чоруп турар. Чандык чадга кылаанткан уде кудумчу-ла чорутурун дурдунерин сагылап бар-гал, оал-ондаска таварышкылар бо-лушкуннар база бар дээрин Н. Наумова чутаалап, инды кижилер-биле хуула бөөдөлөрүн чоруп турарын демдегелээ.

Оң ортузунга баш удур сагындырылган суртал аякыдарын чоруп турар. Чандык чадга кылаанткан уде кудумчу-ла чорутурун дурдунерин сагылап бар-гал, оал-ондаска таварышкылар бо-лушкуннар база бар дээрин Н. Наумова чутаалап, инды кижилер-биле хуула бөөдөлөрүн чоруп турарын демдегелээ.

Оң ортузунга баш удур сагындырылган суртал аякыдарын чоруп турар. Чандык чадга кылаанткан уде кудумчу-ла чорутурун дурдунерин сагылап бар-гал, оал-ондаска таварышкылар бо-лушкуннар база бар дээрин Н. Наумова чутаалап, инды кижилер-биле хуула бөөдөлөрүн чоруп турарын демдегелээ.

ШЫДЫРААГА БОДАП ХЕРЕК МЕРГЕЖИЛДИГ ШЫДЫРААЧЫЛАРНЫ БЕЛЕТКЭЭР

Тываларын шад-тогууде тура шыдыраа ойна чораш-тын тогуудунг матералдары херетилеп турар. В. И. Лешин-иниң ошуну чораш хоочун төлөстү Феликс Кой тыяларын азы-чалын, аякы, амыралын, кызыл-тогуу-суу ооренин чораш, барык аш брүзүгө салымдыг шыдыраачылар барын магадан билжээ. Оң бөр адыр чыл ашкан.

Ам бистин республикада шыдыраага шымыр ойнакчы-ларын саны өскөн. Чыда-лааны чүдөл? Шыдыраага салымдыг оолдар, кыстар чок бе?

Баштай эки чактерин көр-гүзүтээл. Азербайджанын Баку хоорай чуртутт оң уш харыг Гарри Каспаров бо чылы Франциянын Ватини хоорайга болган шыдыраа маргылаадына кирешкен. Делегейин хамык чуртта-рылдан шугуу келген бол-ган чүгө оң чеди харга че-дир пазыдыг 28 чалым шы-дыраачылар ойнаан. Оң шымыр маргылаада уш дугаар чер-ин ап үгөн, хамыкты кай-гаткан.

Бистин Тывада оң беш хар чедир пазыдыг бирги раз-рыдтын шолоачы шыдыраа-чымы чок.

Шымын чутаалап көрей. Бистин наймысала хоорайда шыдыраачыны магадан клуу-бар, районнар төптеринде спорттун тус-тус даргалар бар, оон туркук холжостар, совхозтарда спорттун аякы-лык харымал турар харым-салгалыг эштер бар. Алыс шымын адыр болза, бистин шыдыраачыларын бадмыр

кошкаал, ойнаар аргамы кызылаан, мынчаптан шы-дыраа оюну масса чонун ою-лу бооп шыдапайн турар.

Барымдаа чүе? Шыды-раа мастериң кандидаттары Николай Шынгын, Чыргак-оол Олоп, Леонид Мохон, Ады-оол Мөнгүн олар кан-дидат адыр камгалаар бол-ган аргамы база шымыр ойнаарын көргүзүгү дег мар-гылаадына кирешкен кел-генин ойнаар суулаан, хары-даа бир чамдыкты кандидат адыр камгалаар хуу-сазын эртерипкен. Олар бу-руудуу бе? Чо! Оң шымыр шыдыраачыларын кирин бол-гус дег маргылаачыларын бистин республиканын шы-дыраа федерациямы көңүс удурун шыдавааны болур.

Оң мын бистин республи-када сес-он чедир ийн-ийн балдыг шымыр шыдыраа-чыларын белеткен алаан. Бо-дуну барымдаада көргүзүп көрей. Шыдыраачы масте-ре чок кандидат адыр чеди алдыр дээр болза тускай нор-малыг маргылаачы чорудар. Оң ойнакчылар адыр хире мастериң кандидаттары, адыр хире ийн-ийн балдыг бирги чергенин шыдыраачы-лары кырир. Тоң дора дээр, оң хире ийн-ийн балдыг бирги чергенин шыдыраачы-ларын дайыг белеткээр, оон башта талыг хароораларын мастере кандидаттары—адыр чеди шыдыраачыларын Ты-ва чалаар барымдааымы чок,

хей черге куренини аякы-хоронганы чарыдан болбас болгай.

Спорттун эки тура ийи-линиң — «Спартак» ийи-линиң шыдыраачы чоруду. Чыгыс чыл дургу-зунда дөрткү, үшкү, ийиң, бирги чергенин шыдыраачы-ларын чыгыс катан чемпи-он ат илердириниң маргыла-лаачын чоруду эс-тер!

Хоорай, суур брүзүгө, кол-хоа, совхоз төвүн, коллек-тив брүзүгө тус-тус мар-гылаачыларын чорудар, ийн-бүрү чергенин шыдыраачы-ларын белеткен үндүрери-лр.

«Кызыл — Краснорск», «Кызыл — Абакан», «Кызыл — Улангом» дег аттыг Тыва-нын шымыр шыдыраачыларын бистин кожаларымы хоорай-ларын болган Моол Арат Республиканын шымыр-шымар шыдыраачыларын-биле чачыл бооп бар чыткан эш хуууну наймырдыг ужу-рамыга, салыгыры көңүс утундурду бар чыдырып эе-кербес аргам чок.

Шыдыраа оюнуу масса-лыг болдурарып үе пеген кел-ди.

М. КЕНИН-ЛОПАН.

РЕДАКЦИЯДА: Шыдыраа талазы-биле республика ка-телизиниң судьязы, бирги разрыдтын Мөнгүн Кенин-Лопан бодуну чалаанга шыдыраачы массалыг болду-рун дээр мергежис бедле-риниң маргылаачыларын эр-терер чугула чери эелер турар дон болдыг үстүндө кырылган. Манай хамарыш-тыр шыдыраа сонугура-дыларын санал-оладыр манай, спорттун бо хе-вырин непердери, саймы-рамын чүе негетини ту-рарын мон соңгаар-даа чы-дырар сорулга бистин муру-нуста турар.

Ычанга чер-чердеде ал-бан организациа, үзетур, бодуруг коллективтерин, коопуз, совхозтарын, район-чүк чемпионун илердир дон чергези маргылаачы кан-дидат адыр турары, кан-дидат болза херек» деп бу-лууга матералдарын тема-нын калды угландырып ийи-линиң шыдыраага со-нуугураада кудур турар бис. Шыдыраачыларын ча-лааларын редакция манай тур.

Матч-маргылаа соңгаарлаттыгган

Делегей чемпионнары чораш Т. Петросян, М. Таб-болант репр гроемейстер Л. Портин оларын үзээл-териниң аргамы болду матч-маргылаачы соңгаар-латтыганын наараалга дык-напкан. Оң 1976 чылдын сен-тябрь 20-нн хундө эге-дээр ужурут турган. Ычан-ла-да шыдыраачыларын ка-дымын байдалы-биле (баш-тай Т. Петросян, оң соода Л. Портин аараан) матч-мар-гылаа айткан хуусаада эгелескен. Делегей чемпиону ат дон кордакчылар маргы-лаачынын 3 шыдыраачы эрген ийиңиң олар шыдыраа жур-налыларын болган номпары-ны аршынын монде каае-таар чогаалды солун салы-гарын ойнаарлар.

Шыдыраачыларын эрге-жиде 17 салыг бар. Оң уениң ийиңи олар шыдыраа жур-налыларын болган номпары-ны аршынын монде каае-таар чогаалды солун салы-гарын ойнаарлар.

Шыдыраачыларын эрге-жиде 17 салыг бар. Оң уениң ийиңи олар шыдыраа жур-налыларын болган номпары-ны аршынын монде каае-таар чогаалды солун салы-гарын ойнаарлар.

Шыдыраачыларын эрге-жиде 17 салыг бар. Оң уениң ийиңи олар шыдыраа жур-налыларын болган номпары-ны аршынын монде каае-таар чогаалды солун салы-гарын ойнаарлар.

Шыдыраачыларын эрге-жиде 17 салыг бар. Оң уениң ийиңи олар шыдыраа жур-налыларын болган номпары-ны аршынын монде каае-таар чогаалды солун салы-гарын ойнаарлар.

Шыдыраачыларын эрге-жиде 17 салыг бар. Оң уениң ийиңи олар шыдыраа жур-налыларын болган номпары-ны аршынын монде каае-таар чогаалды солун салы-гарын ойнаарлар.

Кым чемпион болурул?

ССР-ин 36-ты хероонепер чемпионда октябрь 1-де Тобилсине эгелээ. Бир ай үрүгүчүдөр солун спорттук демсидиң түшүндө чурттуу чыа чемпи-онун ады илерен келер. Чемпион чыа кижиле болур бе? Бо чыгыс кыргышчыларын барык чыгыс кези оң атты эдилер чорашар болган катан баш адыр эдилер аарын орадакчы чутушкан. Манай хамарыштыр бо улуг маргылаачы сол арбитр, спорттун мас-тери Кира Зориниң чутаалыг «6» солун пар-лаан. Ам оңу шыдыраага соңугураада допчу-биле ташытыр-дыр бис.

Гроссмейстер Нона Гапри-данишвили ССР-ин чемпион уттын чораш чүе боор ийн-баш сагындыр. Оң оон-да бодик дыналар дегелер чөп-пону аты чыгымын калган. Эр улус аргамы ойнаш бө-лөң элөөн эки көргүзүлгө оң чедир ап турар болур. Нона чоокта чаа Сандомир хоорайга ийиңи чери ап, аны бирги черге үгөн Д. Пронштейн чүгө лартык сан четпейн берген. Бо түң-дө бистин адырдыг чемпи-онуву оюну улам бөдөн оорын тодотай херетилеп келер-дир. Ычалаа-даа Нона-га чуртун адым медалы аныа боз чедир келбес бол-байн аш. Ылаа гроссмейстер-лер ойнайын-даа турар болза, салыг санында сан брүзү дон шымын демсидер алаар. Чүгө дөргө, бо мар-гылаада тилекке даям чүг-күдүг, мергежис дым чы-гыр шыдыраачылар ойнап турар.

Делегей ийн чери алган Нана Александрович дуга-йында адыр чутаалап болур. Оң тилектериниң лажымы узун. ССР-ин чемпи-онун медалын салы-биле Гаприданишвили-да адым турар. 14 чыл ийиңиде дө-дөй чемпион аты бжыг ту-руп келген Нонаны «дуга-йында» чылдырдын ора-даннан Наванн өрткен чыл-

гы ойнаарын сайгарыгым наараалга коку чери эд-лен турган. Оң чыл бургунар мөң-биле мындыг таварыла болган. Ычан Киев хоорайга болун эркен хероонен улус-туу чемпиондыгына сол судьянын хулуусун күсү-дөдү турган мөн. Анда 17 хар-дыг Нана кайгамчык-ла чараш ойнаш берген. Оң «чачыс шурашындыр-на» чурттуу чемпиону болун шыдаан. Ы-чанга ам грушын шыдыраа-чы кыстарын чедирини мон илдеп-дирбес-даа апарган ийиң.

ССР-ин кубогу дон чар-тын түшүм маргылаада үсүн-дө 12 хардыг Майя Чибур-диде уттурушкан, кокуу хомудан үе база бар. Ам болон кооге, аны харым улам өөрүр турган чүе мы-накым. Майя улаанга деге-лей мастери болду, а ам дө-дөй маргылаачыларга кир-жи турар болур берген. База ол мыншан Ило Гурисла (15 хардыг) биле Нана Ное-севич (14 хардыг) оларын оң-аал демдегелес аргакон. Оларын ойнап салгыларын шыдыраа журналында ула-дараа наран турар. Түң-дө оюнга чалыс республика-да 5 кижиле киржип турар чоруду кылды шыдыраа спорттун хожукчелери тодотай чута-лап турар-дир.

Шыдыраачыларын эрге-жиде 17 салыг бар. Оң уениң ийиңи олар шыдыраа жур-налыларын болган номпары-ны аршынын монде каае-таар чогаалды солун салы-гарын ойнаарлар.

Шыдыраачыларын эрге-жиде 17 салыг бар. Оң уениң ийиңи олар шыдыраа жур-налыларын болган номпары-ны аршынын монде каае-таар чогаалды солун салы-гарын ойнаарлар.

Шыдыраачыларын эрге-жиде 17 салыг бар. Оң уениң ийиңи олар шыдыраа жур-налыларын болган номпары-ны аршынын монде каае-таар чогаалды солун салы-гарын ойнаарлар.

Шыдыраачыларын эрге-жиде 17 салыг бар. Оң уениң ийиңи олар шыдыраа жур-налыларын болган номпары-ны аршынын монде каае-таар чогаалды солун салы-гарын ойнаарлар.

Редакцияның АДРЕЗИ: ИИЛЕКС 667000

Кызыл. Шетинил-Кравченко кудумчуу, бажы № 3, ТЕЛЕФОНАРЫ: Редакторун 2-24-63, редакторун орадыкчыларын 2-25-24, 2-31-75, пропаганда кылдыныг 2-31-75, харымсалыг секретарымы 2-23-54, партияны амырал кылдыныг 2-37-43, култура кылдыныг 2-23-54, колээ аял-агы кылдыныг 2-21-47, үзетур кылдыныг 2-22-64, чагаа кылдыныг 2-41-27, информация база совет тургузут кылдыныг 2-20-60, корректорларын 2-27-41, бухгалтерларын 2-42-45, секретарын гыч 2-23-35, солун келбей барганда 2-82-75 телефонче позгар.

Тираж 16331. ЧАГЫГ № 1774.

СОЛОН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП УНЕР